

Revisionsrapport

Granskning av tillförlitligheten i genomförandet av val

Karlshamns kommun

*Fredrik Alm
Cert. Kommunal revisor*

Sandra Marcusson

Mars 2015

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
1. Inledning	3
1.1. Revisionsfråga	3
1.1.1. Kontrollmål.....	3
1.2. Revisionskriterier	4
1.3. Avgränsning och metod.....	4
2. Utgångspunkter	5
2.1. Valnämndens förutsättningar	5
3. Iakttagelser	6
3.1. Ansvar, styrning och dokumentation	6
3.1.1. Bedömning.....	7
3.2. Valkansli och valnämnd	7
3.2.1. Bedömning.....	9
3.3. Rekrytering och utbildning	9
3.3.1. Bedömning.....	10
3.4. Valkretsar och valdistrikt	10
3.4.1. Bedömning.....	11
3.5. Röstningslokaler och vallokaler	11
3.5.1. Bedömning.....	12
3.6. Förtidsröstning.....	12
3.6.1. Bedömning.....	12
3.7. Valdagen	13
3.7.1. Bedömning.....	14
3.8. Onsdagsräkningen.....	14
3.8.1. Bedömning.....	15

Sammanfattning

PwC har fått i uppdrag av revisorerna i Karlshamns kommun att granska tillförlitligheten i genomförande av val.

Den övergripande revisionsfrågan är om *valnämnden säkerställer att genomförandet av val sker på ett ändamålsenligt och tillförlitligt sätt?*

Vår sammanfattande revisionella bedömning är att valnämnden genomfört valet till Riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige på ett delvis ändamålsenligt och tillförlitligt sätt, men att det också finns brister som behöver åtgärdas inför kommande val. I granskningen har vi dock inte funnit några avvikelser från föreskriven ordning som skulle kunna bli prövningsbart utifrån vallagens bestämmelser om överklagande av val. Det finns flera exempel på hög servicegrad gentemot de röstberättigade. Valnämnden har dessutom varit aktiv i genomförandet av valet i ett flertal moment. Vi har dock noterat ett antal förbättringsområden och brister:

- Vi rekommenderar att delegationsordningen utvecklas till att omfatta återkommande beslut i syfte att underlätta administrationen för valkansliet.
- Vi rekommenderar att nämnden upprättar rutinbeskrivningar och genomför en processkartläggning över de moment och ansvarsområden som ingår.
- Valnämndens egna protokoll från valnämndens preliminära rösträkningar efter båda valtillfällena saknas, vilket är en brist.
- Det är en brist att valnämnden i protokoll ej fastställt placeringsordningen på valedlar. Röstmottagarna har dock utbildats som om beslut fattats.
- Det finns en osäkerhet kring hur valmaterial ska förvaras och arkiveras och vi rekommenderar att valnämnden tar fram en dokumenthanteringsplan utifrån vallagens bestämmelser och kommunens arkivreglemente.
- Det är enligt vår bedömning viktigt att nämnden formellt fastställer principer för rekrytering av röstmottagare för att undvika eventuella diskussioner om godtycke vid rekrytering.
- Vi har fått divergerande uppgifter kring vilket ansvar röstmottagarna ansett sig ha när det gäller ordningen i valedelställen. Vi rekommenderar att valnämnden förtydligar detta vid kommande utbildningstillfällen.
- För att uppnå en säkerställd hantering av förtidsröster är vår rekommendation att det alltid är minst två personer som transporterar förtidsröster.
- Vi har i den dokumentation som granskats inte sett att röstmottagarna vid förtidsröstningen förordnats av valnämnden med namn, vilket är en brist.

- Servicen gentemot de röstberättigade kan förbättras då endast en förtidsröstningslokal hade möjlighet att skriva ut dubblettröstkort.
- Valnämnden bör se över hanteringen av röstlängderna då det vilar ett stort ansvar på respektive valdistrikts ordförande att förvara dessa i hemmet.
- Vid valnämndens kontroll av röstningslokaler och vallokaler rekommenderar vi att checklistor med fastställda kontrollpunkter används.
- Vid onsdagsräkningen är vår rekommendation att detta genomförs av valkansliets personal och kommunala tjänstemän. Det kan uppstå en förtroendeproblematik om kommuninvånare ifrågasätter att politiker räknar valsedlar, även om rösträkningen endast är preliminär.

1. *Inledning*

Enligt kommunallagen ska revisorerna årligen granska all verksamhet som bedrivs inom nämndernas verksamhetsområden. En nämnd som dock tenderar att inte bli föremål för granskning särskilt ofta är valnämnden, som ju oftast enbart är aktiv ungefär vart fjärde år. Under 2014 har dock valnämndens arbete varit extra påtaglig eftersom den har handlagt såväl ett europaparlamentsval som ett riksdagsval. Det är vallagen som fastslår att det i varje kommun ska finnas en valnämnd som är lokal valmyndighet med ansvar i kommunen för frågor om val. Vallagen reglerar bland annat att det ska finnas en vallokal för varje valdistrikt och att varje kommun också ansvarar för att det i kommunen finns röstningslokaler som i fråga om lokalisering, tillgänglighet och öppethållande ger väljarna goda möjligheter att rösta. Kommunen ansvarar framförallt för den preliminära rösträkningen som sker under valnatten och på onsdagen efter valdagen.

Vallagen redogör således till stor del för vad valnämndens åtaganden och ansvar innefattar, men kommunallagen och kommunfullmäktiges riktlinjer samt beslut utgör också en stor del av hur nämndens arbete regleras. På grund av att valnämnden i regel enbart är aktiv vart fjärde år och på grund av dess viktiga demokratiska funktion är det av stor vikt att nämndens arbete är ändamålsenligt och präglas av en god intern kontroll.

Revisorerna i Karlshamns kommun har gentemot denna bakgrund och utifrån en bedömning av väsentlighet och risk ansett det angeläget att granska valnämndens genomförande av det allmänna valet 2014.

1.1. *Revisionsfråga*

Den övergripande revisionsfrågan för granskningen är:

- Säkerställer valnämnden att genomförandet av val sker på ett ändamålsenligt och tillförlitligt sätt?

1.1.1. *Kontrollmål*

För att besvara den övergripande revisionsfrågan har vi brutit ned frågan till ett antal kontrollmål. Granskningen omfattar alltså att bedöma ändamålsenligheten i:

- Genomförandet av val i kommunen utifrån formellt ansvar och praktiskt utförande.
- Hantering av förtidsröster.
- Lokaler för förtidsröstning och vallokaler.
- Rekrytering och utbildning av valförrättare.
- Genomförande av onsdagsräkning.
- Förvaring av förtidsröster, röstlängder, rapporteringsblanketter och andra känsliga dokument.

- Kompetensutveckling för nämnd respektive kansli.

1.2. Revisionskriterier

Granskningen och de iakttagelser som har gjorts under granskningen bedöms gentemot de revisionskriterier som finns inom granskningsområdet. Vi har bedömt granskningen gentemot följande revisionskriterier: Vallagen SFS 2008:837 med ändringar införda till och med SFS 2013:1167 och valmyndighetens *Handbok kommunens uppgifter vid valen 2014*. Vi har även tagit hänsyn till innehållet i regeringens proposition *Ökad effektivitet, säkerhet och tillförlitlighet i valförfarandet* som Riksdagen fattade beslut om den 7 maj 2014 och som trädde i kraft i sin helhet den 1 januari 2015 och i delar den 1 augusti 2014.

1.3. Avgränsning och metod

Granskningen har avgränsats till valnämnden (2011-2014) och de tjänstemän som står till valnämndens förfogande vid genomförandet av val. Granskningen avser valet till Riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige (RKL-valet) som genomfördes den 14 september 2014. Arbetet med valet till Europaparlamentet (EP-valet) berörs delvis, men är inte ändamål för granskningen.

Intervjuer har genomförts med valnämndens ordförande, en ledamot i nämnden samt valkansliet i form av administrativ chef, valsamordnare som även är valnämndens sekreterare samt en assistent som också arbetat med administrationen kring valet.

Därutöver har dokumentation kring arbetet och genomförandet av valet samt valnämndens protokoll analyserats.

Rapporten har sakavstämts av administrativ chef och valnämndens sekreterare.

2. Utgångspunkter

2.1. Valnämndens förutsättningar

I vallagen 3 kap. 3 § framgår det att det i varje kommun skall finnas en valnämnd, som är lokal valmyndighet med ansvar för frågor om val.

Vallagen i dess nuvarande form utfärdades den 24 november 2005 och gäller från och med den 1 januari 2006. Lagen är indelad i fem delar: I Allmänna bestämmelser, II Genomförande av val, III Räkning av röster, IV Fördelning av mandat och V Avslutande bestämmelser (överklagande).

Lagen innehåller 15 kapitel och i många av paragraferna anges det tydligt vad som är valnämndens och röstmottagarnas uppgifter. Nedan följer en summarisk redovisning över några av valnämndens uppgifter enligt vallagen:

- Förordna röstmottagare.
- Se till att det finns vallokaler.
- Ansvara för förtidsröstningen inom kommunen.
- Svara för den preliminära räkningen av rösterna på valkvällen.
- Svara för den preliminära räkningen av rösterna på onsdagen efter valdagen.

Andra uppgifter som valnämnden har men som inte explicit regleras i vallagen är att fortlöpande följa upp och föreslå eventuella förändringar av kommunens indelning i valdistrikt.

Inför valen 2014 har Valmyndigheten utarbetat en detaljrik handbok som i allt väsentligt utgår från vallagens bestämmelser. Denna handbok tillsammans med Valmyndighetens olika utbildningar är det som i huvudsak är vägledande och styr valnämndens verksamhet.

3. Iakttagelser

3.1. Ansvar, styrning och dokumentation

Valnämnden har ett reglemente som antogs av kommunfullmäktige 2011-05-02. I reglementet regleras nämndens uppgifter och arbetsformer. Reglementet redogör bland annat för att nämnden består av 5 ledamöter och 5 ersättare. Bland valnämndens ledamöter utser även fullmäktige ett presidium bestående av en ordförande och en vice ordförande. Enligt reglementet har nämnden till uppgift att svara för kommunens arbete vad avser allmänna val och folkomröstningar enligt vallagen. Nämnden ansvarar också för de övriga uppgifter som enligt författning ska fullgöras av den kommunala nämnden inom området.

Valnämnden antog 2012-02-17 en delegationsordning. Delegationsordningen innehåller två delegeringsbeslut, varav det ena reglerar att ordföranden med vice ordföranden som ersättare uppdras att besluta om deltagande i kurser, konferenser och dylikt för nämnden. Vid ordförandens medverkan i kurser, konferenser och dylikt uppdras till namngiven ledamot att fatta beslut. Det andra delegeringsärendet redogör för att ordföranden och vice ordföranden som ersättare uppdras att fatta beslut på nämndens vägnar i ärenden som är så brådskande att nämndens avgörande inte kan avvaktas.

När det gäller sammanträden genomförs dessa vanligtvis endast under valår och då inför och efter valdagen. Vi har tagit del av protokoll från 2013 och 2014 och vid vårt besök i slutet av januari 2015 hade sex sammanträden genomförts under 2014 exklusive de två valtillfällenas onsdagsräkningar. Vi noterar att valnämndens egna kommunala protokoll från onsdagsräkningarna saknas i dokumentationen. Vid intervjuerna framkommer valkansliet inte har upprättat ett eget nämndsprotokoll för onsdagsräkningen. Dock framkommer det att protokoll från valnämndens preliminära rösträkning har upprättats i enlighet med Valmyndighetens rekommendationer och att dessa protokoll har överlämnats till länsstyrelsen i enlighet med gällande regelverk.

Eftersom kommunen har skapat ett nytt och ändrat storleken på ett par valdistrikt samt eftersom kommunen bland annat är remissinstans åt regeringens vallagskommitté i exempelvis frågan om elektroniskt röstningsförfarande har valnämnden även sammanträtt ett flertal gånger under 2013. Detta beror bland annat på att både fullmäktige och länsstyrelsen måste fastställa förändringarna vad gäller valdistriktsindelningen senast 1 december året innan valåret.

Vi noterar också att valnämndens protokoll inte finns på kommunens webbplats liksom övriga nämnders protokoll.

Valkansliet har tagit fram ett dokument benämnt *Information till valdistrikten vid val till riksdag, kommun- och landstingsfullmäktige den 14 september 2014* som innehåller information som kan vara bra att ha under valdagen. Dokumentet innehåller bland annat information om kommunens valdistriktsindelning, var och när

förtidsröstning kan ske under valdagen, kontaktuppgifter till valkansliet, hållpunkter för valdagen och ungefär vad som ska göras vid vilken tidpunkt men även information om hur många röstmottagare som ska tjänstgöra i vallokalen och andra påminnelser som exempelvis att röstlängden är en offentlig handling. Detta dokument distribuerades till respektive vallokal tillsammans med resterande valmaterial i lådorna som hör till respektive valdistrikt. Dokumentet har ej behandlats av valnämnden.

Förutom ovan nämnt dokument har valnämnden inga andra dokumenterade rutiner för sin verksamhet.

Vi noterar även att valnämnden inte har beslutat om ordning på valsedlar, det vill säga i vilken ordning de ska placeras i valsedelställen vid förtidsröstning och i vallokal. Det framgår i något protokoll att ämnet har diskuterats, men inget formellt beslut har fattats. I intervju framkommer det att valsedlarna sorterades in i bokstavsordning i följande ordning från vänster till höger sida: riksdagspartierna, namnvalsedlar, personröster till riksdagspartierna och sedan tillkommande partivalsedlar så som lokala eller mindre partier som inte sitter i riksdagen. Vid de utbildningstillfällena som valnämnden anordnade inför valet informerade nämnden om hur valsedlarna skulle placeras.

3.1.1. Bedömning

För valnämndens arbete finns både reglemente och delegationsordning, vilket är positivt. Vår rekommendation är dock att delegationsordningen utvecklas givet att likartade beslut ska fattas inför samtliga genomföranden av val. I syfte att underlätta administrationen för valkansliet bör ansvarsfördelning och roller fastslås formellt.

Valnämnden har ej dokumenterat sitt arbete med till exempel rutinbeskrivningar eller riktlinjer som beskriver valets olika moment. Vår rekommendation är att nämnden inför kommande val upprättar detta samt genomför en processkartläggning över de moment och ansvarsområden som ingår. En processkartläggning underlättar även framtida successioner inom valorganisationen.

Vi saknar valnämndens protokoll från valnämndens preliminära rösträkningar efter båda valtillfällena, vilket är en brist. De protokoll som upprättats utgår ifrån regelverket kring genomförandet av val, men kan inte ersätta de kommunala protokollen.

Vidare är det en brist att valnämnden i protokoll ej fastställt placeringsordning på valsedlar. Valnämnden har dock diskuterat frågan och valkansliet har utbildat röstmottagarna som om ett formellt beslut fattats.

3.2. Valkansli och valnämnd

Det praktiska utförandet av valet genomfördes främst av valkansliet. Valkansliet bestod under 2014 i huvudsak av administrativ chef, valsamordnare som även är valnämndens sekreterare samt en assistent. Valsamordnaren var projektanställd mellan oktober 2013 och oktober 2014, men har tidigare tjänstgjort i kommunen

som alkoholhandläggare. I övrigt har administrativ chef haft huvudansvaret för kommunens valorganisation där även assistenten har tjänstgjort. Enligt de intervjuade har valkansliet haft tillräckliga resurser för att fullgöra uppdraget på grund av att valsamordnaren var projektanställd.

Arbetsuppgifterna har till viss del varit uppdelade mellan tjänstemännen. Administrativa chefen har haft det arbetsledande ansvaret för valorganisationen och även genomfört utbildningar för röstmottagare i förtidsröstningen. Men därutöver delegerade administrativ chef mycket av arbetet och samordningen till valsamordnaren och assistenten. Det praktiska arbetet sköttes till stor del av valsamordnaren som även tjänstgjorde som valnämndens sekreterare. Arbetet innefattade framförallt planering kring och genomförandet av förtidsröstning och ordinarie röstning samt utbildning av röstmottagare. Assistenten hade inga specifika arbetsuppgifter tilldelade till sig utan bistod med hjälp vid behov.

I vissa sammanhang, exempelvis vid utbildningar, under valnatten och onsdagsräkningen har alla på valkansliet deltagit. Valkansliet, valnämndens ledamöter och ersättare samt kommunjuristen är även utsedda till och har tjänstgjort som kommunala bud i valet till Riksdag, kommun- och landstingsfullmäktigevallet (RKL-valet) 2014. Kommunala bud beskrivs mer i 3.6 Förtidsröstning.

Kommunjuristen har också bistått med hjälp kring valsamordningen genom att bland annat ha bidragit med kunskap kring formella frågor som uppstår kring avvåganden utifrån vallagen.

Valkansliet har alltså ansvarat för och genomfört det administrativa arbetet med att packa materiallådor, ansvara för valurnor etc. Utöver detta har valnämnden haft hjälp av vaktmästeriet när det gäller transport av material till vallokaler. Exempelvis var en enskild vaktmästare utsedd att hämta förtidsröster och frakta dem till kommunhuset vid förtidsröstningen och denne var tvungen att identifiera sig via legitimation för att hämta rösterna.

Vaktmästaren hämtade hela urnan med röster och ställde dit en ny. Vaktmästaren öppnade inte valurnan utan fraktade den stängd till kommunhuset där valkansliet mottog urnan.

Valnämnden delade upp sig i två grupper under förtidsröstningen och valdagen för att besöka och kontrollera samtliga förtidsröstnings- och vallokaler inom respektive valkrets. Den grupp som hade besökt västra valkretsen på förmiddagen besökte östra valkretsen under eftermiddagen och vice versa. Vid besöken i lokalerna kontrollerade nämnden att allt var i sin ordning, exempelvis noterade de att valurnan var felplacerad i ett par vallokaler. Vi noterar att nämnden inte hade någon specifik checklista att utgå från vid besöken i lokalerna. Även på onsdagsräkningen tjänstgjorde valnämndens ordinarie ledamöter och ersättare då valnämnden genomförde ett formellt sammanträde.

Vi noterar att det saknas dokumenterade rutiner för hantering av material som ska tillsändas länsstyrelsen och för vad som ska arkiveras hos valnämnden samt för hur materialet ska arkiveras.

Under valet minskades antalet personer som hade tillgång till arkivet så att enbart valkansliet hade åtkomst.

Efter valdagen förvarades samtliga valkassar med kommunens valseđlar i centralarkivet innan transport till länsstyrelsen på måndag morgon.

Valkansliet och valnämnden har deltagit vid ett flertal utbildningar och informationsträffar inför valen 2014, bland annat SKL:s och Valmyndighetens *Supervalåret 2014* och Länsstyrelsen i Blekinge läns informationsträffar.

3.2.1. Bedömning

Vår bedömning är att valnämnden tillsett att det finns tillräckliga personella resurser för att genomföra valet på ett tillförlitligt sätt. De tjänstemän som engagerats har erfarenhet inom området och även deltagit i nätverk och aktuella utbildningar inom valområdet. Vi ser positivt på att nämnden engagerats vid genomförandet av valet och då framföra allt under förtidsröstning och valdagen.

Vidare är vår bedömning att känsligt material i huvudsak har förvarats på ett ändamålsenligt sätt. I vår granskning har vi dock noterat att det finns en osäkerhet kring hur valmaterial ska förvaras och arkiveras samt att det saknas tydliga rutinbeskrivningar kring detta. Vi rekommenderar att valnämnden tar fram en dokumenthanteringsplan utifrån vallagens bestämmelser och kommunens egna föreskrifter.

3.3. Rekrytering och utbildning

Rekrytering av röstmottagare har gjorts av valsamordnaren. Valnämnden har inte behövt rekrytera röstmottagare externt i någon större utsträckning utan har inför 2014 års val kontaktat tidigare röstmottagare och även fått förslag på röstmottagare internt inom den kommunala förvaltningen och/eller bekanta till dem.

Valnämnden har därutöver inte fastställt några principer vad gäller rekrytering. Det har exempelvis inte fattats beslut om antal röstmottagare per valdistrikt eller i vilken ålder röstmottagaren bör vara. Vi noterar i valnämndens protokoll från 2013-09-27 att nämnden har diskuterat antalet röstmottagare per valdistrikt men att de inte fattade något beslut i ärendet. I intervju framkommer det dock att samtliga valdistrikt har bemannats med en ordförande, en vice ordförande och fyra röstmottagare. Till de större distrikten hade valnämnden rekryterat extra rösträknare. I övrigt har inte nämnden fastställt några bestämmelser kring vilka personer som får rekryteras eller ej. Exempelvis saknas bestämmelser om vilka som kan rekryteras utifrån ålder och bostadsort m.m. I intervjuerna framkommer det också att valkansliet enbart har rekryterat personer som är minst 18 år.

Arvoden utgick till ordförande om 5 022 kronor, vice ordförande 4 136 kronor och röstmottagare 3 545 kronor. Extra rösträknare fick timarvodering som uppgick till 236 kronor i timmen. Arvodena är uppräknade enligt bestämmelserna i kommunens *Bestämmelser om ekonomiska förmåner till förtroendevalda* antagen av kommunfullmäktige 2006-03-06 och senast reviderad 2011-11-07.

Inför Europaparlamentsvalet (EP-valet) genomgick samtliga röstmottagare och ordförande i valdistrikt en gemensam utbildning. Utbildningen var obligatorisk för samtliga röstmottagare och hölls den 19 respektive den 21 maj. Inför RKL-valet hölls också en utbildning för samtliga röstmottagare och ordföranden. Utbildningen var då obligatorisk för samtliga ordföranden och vice ordföranden. Dock uppmanades även alla röstmottagare att delta även då. Utbildningen genomfördes den 11 september. I intervju anges det att de flesta röstmottagare som tjänstgjorde under EP-valet även tjänstgjorde under RKL-valet.

Vid utbildningstillfällena visades Valmyndighetens utbildningsfilmer som sedan diskuterades i efterföljande diskussionsgrupper. I samband med utbildningen fick ordförandena valdistriktets materiallåda innehållande valmaterial, pennor och röstlängden för respektive distrikt. Ordföranden fick dock lov att lämna in röstlängderna till kansliet om de inte kände sig bekväma med att förvara dem hemma. Dessa hämtades sedan på morgonen under valdagen. Samtliga röstmottagare i vallokal fick Valmyndighetens tryckta *Handledning Röstmottagning i vallokal*.

Röstmottagare vid förtidsröstning genomgick en särskild utbildning som valnämnden anordnade för röstmottagare vid förtidsröstning.

3.3.1. Bedömning

Vi konstaterar att det saknas formella beslut och riktlinjer för rekrytering av röstmottagare. Vi noterar i protokollen och via intervjuer att ämnet har diskuterats ett par gånger men att det saknas ett formellt beslut. Det är viktigt att nämnden fastställer principer för att säkra den interna kontrollen och exempelvis undvika eventuella diskussioner om godtycke vid rekrytering från röstmottagare som nekats tjänstgöring.

Att utbilda samtliga röstmottagare är helt i linje med Valmyndighetens rekommendationer och ett framtida lagkrav. Detta avser både röstmottagare till förtidsröstning och valdag. Det utbildningsmaterial som vi tagit del av är enligt vår bedömning ändamålsenligt. Vi ser det även som positivt att de deltagande på utbildningarna uppmanades att genomföra valmyndighetens kunskapstester för att sedan diskutera dessa i grupp. Vid intervjuer med valdistriktsordförande har vi dock fått divergerande uppgifter kring vilket ansvar man ansett sig ha som röstmottagare när det gäller ordningen i valsedelställen. Vi rekommenderar att valnämnden förtydligar detta vid kommande utbildningstillfällen.

3.4. Valkretsar och valdistrikt

Karlshamns kommun är uppdelad i två valkretsar med totalt 18 valdistrikt. För att säkerställa en proportionell mandatfördelning till kommunfullmäktige är det rekommenderat att valnämnden genomför en översyn av antalet röstberättigade mellan valtillfällena.

Till detta ändamål publicerade Valmyndigheten statistik över antalet röstberättigade den 1 mars 2013. På grund av detta samt på grund av att det framförts synpunkter ändrade nämnden valdistriktindelningen och införde bland annat ett helt nytt valdistrikt, valdistrikt 18 benämnt *Svängsta Sydväst*. Därtill har justeringar

gjorts avseende valdistriktet 17 *Svängsta*, som reducerades i storlek och döptes om till *Svängsta Nordöst*, samt valdistriktet 21 *Gustavstorp*, som även det reducerades i storlek till förmån för bildandet av valdistrikt 18 *Svängsta Sydväst*.

Vid RKL-valets genomförande hade valdistrikten till kommun- och landstingsfullmäktigevalen som minst 1 097 röstberättigade (Skogsborg) och som mest 1 736 röstberättigade (Horsaryd). Enligt vallagen ska distrikten ha mellan 1 000 och 2 000 röstberättigade, men detta kan kringgåas om det finns särskilda skäl.

3.4.1. Bedömning

Processen med att förändra valdistrikten följer helt vallagens krav och påbörjades tidigt under 2013 och genomfördes i god tid så att Länsstyrelsen i Blekinge län kunde fatta formellt beslut inför valen 2014.

3.5. Röstningslokaler och vallokaler

Kommunerna ska enligt vallagen se till att det finns lämpliga förtidsröstningslokaler och vallokaler utifrån lokalisering, tillgänglighet och öppethållande. Nytt för 2014 års val är att kommunerna inte längre kan ges dispens för inte fullt tillgänglighetsanpassade lokaler. Enligt våra intervjuer ska samtliga använda lokaler ha varit tillgänglighetsanpassade vid årets val.

Antalet förtidsröstningslokaler och dess öppethållande bestäms av valnämnden. Förtidsröstning genomfördes i medborgarkontoret i Rådhuset och i sex livsmedelsbutiker vid RKL-valet.

För varje valdistrikt ska det finnas en vallokal. Vallokalerna ska bland annat möbleras så att ordförande har god överblick i lokalen och så att röstande kan rösta bakom valskärm utan risk för att valhemligheten undanröjs. Valskärm får till exempel inte placeras vänt mot ett fönster. Motsvarande regler gäller även röstningslokaler för förtidsröstning.

Karlshamns kommun har 18 valdistrikt och följaktligen används 18 vallokaler. Valnämnden har fastställt samtliga vallokaler och i första hand användes kommunala fastigheter eller församlingshem som vallokal. Valnämnden har valt att inte ha flera vallokaler i samma fastighet efter synpunkter från EP-valet.

Samtliga vallokaler har inspekterats utifrån fysisk tillgänglighet och säkerhet för röstande. Inventeringen genomfördes först av administrativ chefen och kommunsekreteraren innan valsamordnaren anställdes och sedan tog valsamordnaren över arbetet vid sin anställnings början. Vi har i granskningen inte tagit del av dokumentation med kommentarer kring samtliga fastigheter och vallokaler.

Det fanns inte en särskilt utsedd vallokalsansvarig, utan ofta hade man hjälp från vaktmästeriet eller andra anställda som fanns vid respektive lokal. Utöver detta ansvarade varje ordförande för nyckel, koder och kontakt med den vaktmästare eller annan personal som ansvarade för fastigheten lokalen befann sig i.

3.5.1. Bedömning

Lokalerna för förtidsröstning har enligt vår bedömning en god geografisk spridning och fastigheterna torde vara tillräckligt kända för de röstberättigade. Vi bedömer att den inventering som genomförts av vallokalerna utifrån fysisk tillgänglighet och säkerhet är tillräcklig. Vi ser även positivt på att valnämnden hörsammat synpunkter som inkommit efter EP-valet och använt andra vallokaler till de allmänna valen.

3.6. Förtidsröstning

Sedan 2006 ansvarar kommunerna för förtidsröstningen, tidigare kallad poströstning. Förtidsröstningen sker vanligtvis i ett mindre antal röstningslokaler, påbörjas 18 dagar före valdagen och pågår till och med valdagen. Under förtidsröstningen finns ingen koppling mellan väljare och röstningslokal, utan det går att förtidsrösta var som helst i hela landet.

Vid genomgång av öppettider framgår att kommunen erbjudit förtidsröstning fr.o.m. 27 augusti. Därtill hade förtidsröstningslokalen i Rådhuset öppet på valdagen kl. 08.00 – 20.00. Inga förtidsröstningslokaler hade möjlighet att skriva ut dubblettröstkort till dem som inte hade röstkort. Däremot kunde de som tjänstgjorde i förtidsröstningslokalerna ringa till medborgarkontoret i Rådhuset, som kunde skriva ut röstkort åt dem. Vi har i granskningen inte kunnat ta del av dag- och tidscheman för förtidsröstningslokalerna och vilka röstmottagare som tjänstgjort.

Den särskilda röstmottagningen (institutionsröstningen) har inte genomförts i RKL-valet på grund av att tidigare erfarenheter från kommunen i EP-valet visade att det är en kostsam och inte särskilt effektiv röstmottagning. Därtill hade valnämnden förordnat kommunala bud som fick ta emot budröster och transportera dem till förtidsröstningsställena. Alla ordinarie ledamöter och ersättare, valkansliet (administrativ chef, valsamordnare och assistent) samt kommunjurist förordnades till kommunala bud.

Allt material hade valsamordnaren med viss hjälp av övriga i valkansliet samt vaktmästeriet förberett och levererat innan öppnandet. Exempelvis valurna, valskärmar, valsedlar, valkuvert, väljarförteckningar och dagrapport m.m. En särskild vaktmästare hade därutöver fått såväl ansvaret som befogenhet att hämta förslutna valurnor från förtidsröstningslokaler för att frakta dem till rådhuset.

3.6.1. Bedömning

Det är mycket positivt att valnämnden tillsett att kommunen haft minst en förtidsröstningslokal öppen alla dagar under förtidsröstningsperioden samt att förtidsröstningen haft öppet som vallokalerna på valdagen. Detta är helt i enlighet med den lagstiftning som gäller från och med 2015-01-01.

För att uppnå en säkerställd hantering av förtidsröster är vår rekommendation att minst två personer transporterar förtidsröster från röstningslokaler till rådhuset.

Enligt vallagen ska valnämnden förordna röstmottagare till förtidsröstningen. Vi har i den dokumentation som granskats inte sett att röstmottagarna har förordnats av valnämnden med namn, vilket är en brist.

Enligt vår bedömning kan servicen gentemot de röstberättigade förbättras då endast en förtidsröstningslokal hade möjlighet att skriva ut dubblettröstkort.

3.7. Valdagen

Skrymmande material såsom valskärmar och valurna kördes ut till vallokalerna innan valdagen medan lådan innehållande mer administrativt material bland annat innehållande röstlängd och resultatbilagor delades ut till ordförandena vid utbildningstillfället nämnden anordnade den 11 september.

Under valdagen den 14 september tjänstgjorde valkansliet och valnämnden. Valnämndens ledamöter och ersättare delades upp enligt ett schema kl. 08.00-20.00 valdagen. Två förtroendevalda tjänstgjorde kl. 08.00-20.00. Utöver det tjänstgjorde ytterligare förtroendevalda i grupper om två kl. 08.00-12.00, 12.00-16.00, 16.00-20.00. Efter klockan 20.00 var nämnden uppdelad i två arbetslag som vardera ansvarade för hälften av valdistrikten och mottog respektive valdistrikts material från vallokalerna.

De intervjuade berättar att valnämnden besökte samtliga vallokaler/valdistrikt under valdagen för utkörning av förtidsröster och för att kontrollera lokalen utefter det tjänstgöringsschema som nämndes ovan. Vi noterar dock att nämnden inte hade någon checklista att utgå från vid kontroll av lokalerna. I intervjuerna framkommer det att nämnden har informerat om Valmyndighetens checklista och vad som bör kontrolleras i lokalerna. Dock hade inte kontrollanterna med sig checklistan ut i lokalerna, utan hade till uppgift att skanna av lokalen utifrån det de hade lärt sig vid utbildningstillfället och det informationsmaterial de tagit del av (där även Valmyndighetens checklista presenterades). Valkansliet hade även tillsett att deras kontaktuppgifter fanns tillgängliga i samtliga vallokaler via de instruktioner som delades ut i lådan tillsammans med resterande valmaterial för tillgänglighetens skull. Därutöver hade även respektive ordförande en reservlista med röstmottagare som de kunde ringa efter om de skulle behöva mer hjälp eller om någon fattades.

På valdagens morgon var det valdistriktens ordförande som såg till att vallokalerna var upplåsta och avlarmade. Enligt de instruktioner som valkansliet hade tillsänt respektive vallokal skulle ordföranden ringa till valkansliet kl. 07.30-08.00 för att rapportera att alla röstmottagare var på plats. I instruktionerna angavs också vad ordföranden bör tänka på under de olika momenten under valdagen. Exempelvis att sammanräkningen av resultatet får iakttas av medborgare och att allt som underkänts ska läggas i omslag. Schemaläggning av röstmottagarnas tjänstgöringstider under valdagen ansvarade ordförandena för själva. Samtliga vallokaler hade öppet kl. 08.00-20.00.

Valdistriktens förtidsröster levererades av valnämnden under valdagen. Dessa kvitterades av ordförande, och i den lokala instruktionen framgick att granskningen av förtidsröster skulle påbörjas så fort som möjligt och vara klar före kl. 20.00.

Från kl. 20.00 hade Rådhuset öppet för mottagning av valdistriktens valkassar med valsedlar, resultatbilagor, protokoll samt röd kasse med övrigt material. Mottagningen genomfördes av valkansliet och valnämnden enligt tidigare bestämt schema.

Enligt Valmyndighetens handledningar ska röstkorten från godkända förtidsröster förvaras avskilt och lämnas till valnämnden i samband med inlämningen av valkassar på valnatten. Detta har förtydligats inför 2014 års val och valnämnden har uppmärksammat detta och informerat både vid utbildningarna och i de lokala råd och instruktioner som fanns i alla vallokaler. Enligt intervjuade valdistriktsordförande har man arbetat enligt denna instruktion.

Inlämnade valsedlar och annat material förvarades i centralarkivet, vilket beskrivits tidigare, och kördes direkt på måndag morgon till länsstyrelsen av valnämnden och valkansliet. I samband med valet hade endast arkivföreståndaren, valkansliet och berörda vaktmästare åtkomst till centralarkivet.

3.7.1. Bedömning

Vår bedömning är att nämnden i huvudsak säkerställt att arbetet i vallokalerna är ändamålsenligt. Det vi framför allt har noterat som förbättringsområde är hanteringen av röstlängderna, vilket inte regleras i vallag eller i Valmyndighetens handledningar. Vår bedömning är dock att valnämnden bör se över hanteringen av röstlängderna då det vilar ett stort ansvar på respektive valdistrikts ordförande att förvara dessa i hemmet till valdagen.

Vi vill framhålla att valnämnden varit aktiv under valdagen och bland annat genomfört kontroller av samtliga vallokaler. En rekommendation är att utveckla checklistor med kontrollpunkter för att säkerställa att alla relevanta kontrollpunkter inspekteras på ett strukturerat sätt i samtliga vallokaler.

Vi ser det som positivt att valnämnden och valkansliet via utbildningen tydligt instruerat röstmottagarna om att röstkorten från godkända förtidsröster ska överlämnas tillsammans med röd kasse på valnatten.

3.8. Onsdagsräkningen

Valnämndens preliminära rösträkning genomförs onsdagen efter valdagen. Vid detta tillfälle ska valnämnden sammanträda för att granska och räkna de röster som inte räknats i vallokalerna. Det handlar om förtidsröster som av olika anledningar underkänts i vallokalerna, förtidsröster som inkommit sent till kommunen och brevröster från utlandet.

Under måndagen och tisdagen efter valet sorterade valkansliet underkända förtidsröster från valdistrikten, sent inkomna förtidsröster samt brevröster från utlandet per valdistrikt och valkrets.

Onsdagsräkningen genomfördes uppdelat i kommunens två valkretsar. Det var valnämndens ledamöter och ersättare som deltog i onsdagsräkningen och de delades upp i två valkretsar. I valkretarna tjänstgjorde fyra personer. Ordföranden i nämnden övervakade rösträkningen tillsammans med valkansliet. De förtroendevalda undvek att räkna sina egna partiröster, men i övrigt vidtogs inga andra åtgärder.

Innan detta påbörjades inväntades försändelser från Valmyndigheten och eventuella brevröster från utlandet med ordinarie postgång. Onsdagsräkningen påbörjades med att räkna och sortera inkomna förtidsröster. Granskningen inleddes med att kontrollera de i valdistrikten på valdagen underkända förtidsrösterna. Därefter granskades sena förtidsröster och sist utlandsröster. Efter kontroll i röstlängd sprätades ytterkuverten och valkuverten lades i urnorna med avprickning i röstlängden med "V" i rött för att underlätta sammanräkning.

När alla valkuvert lagts ner i valurnorna öppnades dessa och när detta skett kan inte längre sent inkomna röster tillföras resultatet. Dessa förblir underkända och arkiveras hos valnämnden. Därefter skedde sedvanlig rösträkning och protokollföring. Valresultatet registrerades direkt i valdatasystemet av valkansliet. Valsedlarna lades i omslag och transporterades av valnämndens ordförande och valsamordnaren till Länsstyrelsen i Blekinge län för slutgiltig rösträkning.

3.8.1. Bedömning

Vår bedömning är att onsdagsräkningen genomförts med tillräcklig bemanning och med tillräckligt antal granskningsstationer. Vi rekommenderar dock att granskning och rösträkning genomförs av valkansliets personal och kommunala tjänstemän. Det kan enligt vår bedömning uppstå en förtroendeproblematik om kommuninvånare ifrågasätter att politiker räknar valsedlar, även om rösträkningen endast är preliminär.

2014-03-25

Fredrik Alm

Projektledare

Lisa Åberg

Uppdragsledare

